

Hrvatinići se spominju u jednoj ispravi Karla II. od 14. 7. 1299. kao "Hrovatinus comes". Najmoćniji od njih je vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić, pristaša napuljskih kraljeva Karla Dračkoga i Ladislava Napuljskoga. Iz njihova anžuvinskoga grba uzeli su Hrvatinići ljiljane poput bosanskih i drugih europskih kraljeva.

Hrvoje se popeo do velike političke moći i ugleda svojom vjernošću bosanskim kraljevima. Kralj Ostoja dopušta mu da osvaja dalmatinske gradove pod zastavom napuljskoga kralja. Zbog vjernosti iskazane kralju Ladislavu i njegovu ocu Karlu Dračkome, Ladislav u Gaeti 1391. poveljom potvrđuje vojvodi Hrvoju i njegovu bratu Vuku Vukčiću banovinu kraljevine Dalmacije i Hrvatske.

Nakon što je Žigmund u Križevcima pobio hrvatske plemiće, Ladislav se oslonio na najmoćnijeg tadašnjeg bosanskog vojvodu Hrvoja koji će, uz pomoć maršala Sicilije i vrhovnoga kapetana napuljske mornarice Alojzija Aldemarisca, uspjeti da svi dalmatinski gradovi izvjesu Ladislavovu zastavu. Ostrogonski nadbiskup Ivan Kanižaj krunio je Ladislava 5. 8. 1403. g. u Zadru za hrvatskougarskoga kralja. Prije povratka u Napulj, kralj je uzdigao Hrvoja na veliku čast "hercega" (dux) grada Splita davši mu u posjed otok Brač, Hvar i Korčulu te ga postavlja svojim jedinim namjesnikom u Hrvatskoj i Dalmaciji. Od toga se vremena Hrvoje naziva u splitskim spomenicima "herceg Spljeta, potkralj (vicerex) Dalmacije i Hrvatske, najveći vojvoda bosanski i knez donjih strana".

U čast njegova ustoličenja nad Dalmacijom piše se glagoljski Misal.

Glagoljski misal Hrvoja Vukčića Hrvatinića s početka 15. vijeka predstavlja jedan od najznačajnijih spomenika srednjovjekovne bosanske kulture i ostavšite bosanskih krstjana. Najbogatiji je i najljepše iluminiran glagoljski rukopis. Rukopis je po narudžbi splitskog hercega Hrvoja, vjerovatno između 1404. i 1407., sastavio pop glagoljaš Butko, i on se sastoji od 247 pergamentskih listova, na kojima su iscrtane 94 minijature i oko 380 raskošnih inicijala.

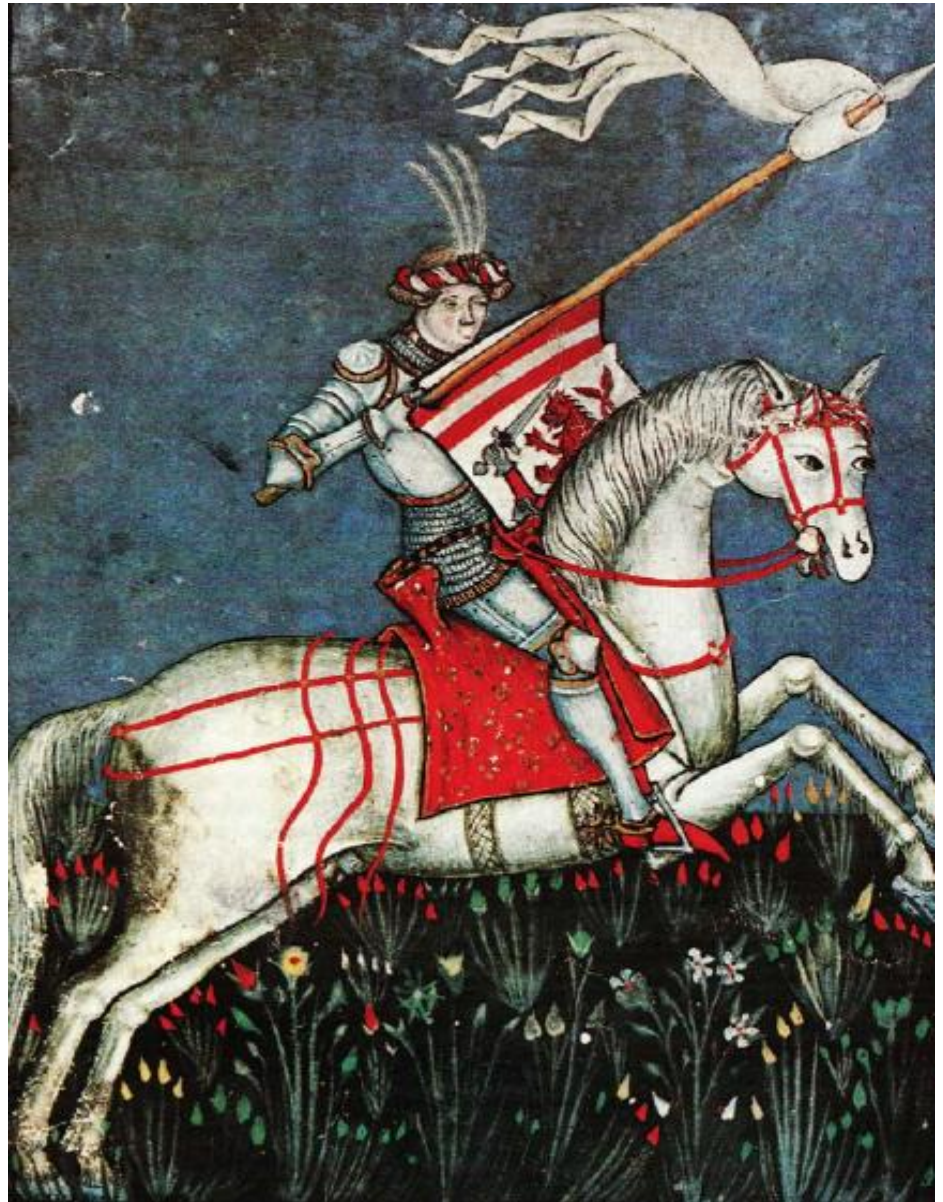
Na kraju misala nalazi se slika Hrvoja preko cijele stranice na bijelom pobjedničkom konju. Isto tako zauzima cijelu stranicu njegov grb s latinskim natpisom: *Arma Hervoiae ducis Spalatensis*. Pisac Butko koji je pisao misal s još nekim pomoćnicima, zapisao je svoje ime na 139. listu u spomenu živih: *Tu pomeni žive ke hoć i But'ka pis'ca*.

Misal je izvanredno lijepo iluminiran. Ima oko 380 živopisnih inicijala i 94 minijature na 243 lista (ili 486 stranica) pergamene. Neki su inicijali prožeti heraldičkim elementima iz Hrvojeva grba, a pozadina u više minijatura pokazuje dijelove Splita: zidine Dioklecijanove palače i toranj sv. Duje. U kalendar su uvršteni sveci koje su štovali Anžuvinci, i sv. Duje, zaštitnik grada Splita. Boje su vrlo dobro sačuvane. Osim sakralnih tema u minijaturama (sveci iz Staroga i Novoga zavjeta, prizori iz Kristova života), ilustrirani kalendar ima slike svakidašnjih poslova.

Uvez je bio optočen dragim kamenjem koje je kasnije nestalo. Izgleda da je zbog tih dragocjenosti i postao plijenom turskih osvajača i dostojnim darom sultanskoj biblioteci. Još i danas glagoljski misal resi sultansku biblioteku Topkapi Sarayi u Carigradu, samo s nešto skromnijim koricama u tzv. Yildis-uvezu iz 19. st.

Misal je poseban naziv svojstven Katoličkoj Crkvi za knjigu u kojoj su sakupljene misne molitve i pjevanja, tj. tekstovi neophodni za izvođenje Mise.

Iluminacije ovog misala upućuju na to da je izrađen na području gdje su se uspješno ispreplitali uticaji bizantske i rimske umjetnosti. Kalendar koji se u njemu nalazi ukrašen je alegorijama mjeseci i prikazom svakodnevnih aktivnosti. Inicijali u rukopisu su iscrtani sa lisnatim viticama, glavama apostola i predstavama Isusa. Osnovne boje svih predstava su crvena, zelena i plava, sa pozlatom na nekim mjestima. Najvažnija minijature ovog misala je ipak ona na kojoj je prikazan herceg Hrvoje na bijelom konju, u maniru tadašnjih vitezova. Pored ove iluminacije značajna je i predstava hercegovog grba.

Dugo se vremena nije znalo gdje se nalazio original ovog misala nakon što su neki njegovi dijelovi objavljeni [1891](#). Misal je [1963](#). ponovo otkrila [Mara Harisijadis](#), te se danas zna da se on čuva u Topkapi Sarayi Muzeju u [Istanbulu](#), gdje je je vjerovatno dospio direktno nakon osmanskog osvajanja Balkanskog poluotoka.

Prvi ga je zabilježio A. D. Mordtmann u popisu rukopisa sultanske biblioteke.¹ Ekspedicija Mađarske akademije (Kubiny, Heszlmann, Ipolyi) koja je 1862. godine u Carigradu tražila knjige Korvinove biblioteke, prvi put naziva ovaj kodeks misalom, tako da u katalog Ernsta Dethiera ulazi pod nazivom "misal".¹ Nova delegacija Mađarske Akademije pod vodstvom turkologa Vambéryja prenosi Hrvojev misal 1889. god. u Budim i šalje ga u Beč na fotolitografsko snimanje i proučavanje subvencijom bosanske vlade i rezultati su objavljeni u jednoj studiji.¹

Otkada je T. Uspenski napisao da je Hrvojev misal nestao,¹ i drugi su poznati filolozi podržavali to mišljenje (J. Vajs, I. Milčetić, V. Đurić, J. Hamm, O. Maruševsky) sve do 1960-ih godina dvadesetoga stoljeća usprkos izjavama povjesničara V. Klaića, F. Šišića i Lj. Karamana da je misal u Carigradu. Očito je ostala nepoznata činjenica da je 1933. god. kodeks registriran pod brojem 71 u opisu rukopisa sultanske biblioteke Adolfa Deissmanna.¹

Hrvojev misal je "otkriven" tek 1963. godine kad je direktor biblioteke Sarayi u Carigradu Hayrullah Örs upozorio Maru Harisijadis na Hrvojev misal i druge slavenske rukopise koji se nalaze u Carigradu. Ona je o tome objavila nekoliko članaka¹ i na taj se način riješila zagonetka sudbine te dragocjene knjige koja je do 1927. bila vjerojatno s ostalim mnogim rukopisima u podrumu biblioteke u Carigradu.

Staroslavenski institut u Zagrebu potaknuo je i organizirao luksuzno faksimilno i kritičko izdanje Hrvojeva misala u bojama koje je vjerno izvornom rukopisu u svemu, pa čak i u ručnom obrezivanju listova i papiru koji je poput pergamene.¹ Kritičko izdanje teksta ima latiničku transkripciju (M. Pantelić), usporedbu s četiri misala († B. Grabar, A. Nazor) i rasprave o rukopisu: Hrvojev misal i njegov historijsko-liturgijski sastav (M. Pantelić), Kulturno-povijesna analiza iluminacija Hrvojeva misala (M. Pantelić), Karakteristike jezika i pisma Hrvojeva misala (A. Nazor), O kritičkom izdanju Hrvojeva misala (B. Grabar) i Popis biblijskih čitanja (B. Grabar).

Hrvojev misal tiskan je u 800 primjeraka. Usprkos visokoj cijeni skoro je rasprodan osim nekoliko primjeraka koji se još mogu kupiti u Grazu po cijeni od 2026 (dvije tisuće dvadeset šest) eura.¹ Alegorije mjeseci kojima je ukrašen kalendar Hrvojeva misala pojavile su se u dva suvremena kalendara prošloga stoljeća, kao i na izložbi kalendara u Zagrebu. Tvornica "Kraš" je 1997. godine plasirala na tržište bombonijeru u obliku knjige Hrvojeva misala i dobila zlatnu medalju za dizajn na svjetskoj izložbi inovacija INPEX 97 u Pittsburgu.

Ova knjiga je stara 600 godina, a boje još nisu izblijedile ni crnilo kojim su slova pisana. Hrvojev misal je spomenik kulturne baštine koji ne smijemo zaboraviti ni mi, niti naši potomci.